

Yttrande över Mörbylångas översiktsplan 2045

Ölands Naturskyddsförening ställer sig överlag positiv till Mörbylånga kommuns förslag till översiktsplan med målåret 2045. Planförslaget ger en positiv och ambitiös bild av hur kommunen vill skapa goda förutsättningar för länsinvånarna och samtidigt värna om Ölands särskilda tillgångar. Samtidigt finns en del i planförslaget som vi menar behöver påpekas. Nedan beskriver vi var och på vilket sätt och också hur vi tycker plantexten borde utformas istället.

Allmänna synpunkter:

Ölands absolut största tillgång är dess speciella natur, som medger en särskild artrikedom vad gäller såväl växter, som insekter, fåglar och andra djur. Tack vare denna tillgång är turism en mycket viktig inkomstkälla för befolkningen.

Samtidigt innebär intrång av skadliga agens och den rådande klimatförändringen ett allvarligt hot mot såväl Ölands natur som öns befolkning. Redan nu ser vi exempelvis effekter som almsjuka och askskottssjuka och torka samt vattenbrist på ön. Framtida fortsatt klimatförändring och annan negativ miljöpåverkan kommer att kräva omfattande insatser från kommunens sida för att fortsatt kunna hålla en kommun med god standard och locka såväl turister som nya kommuninvånare.

Födelsealen i landet har stadigt minskat och utan invandring skulle Sverige ha en minskande befolkning. Samtidigt ökar medellivslängden. Detta märks inte minst på Öland. Trenden är att befolkningen minskar på hela ön utom i Färjestaden. Samtidigt ökar andelen äldre. Permanenta bostäder omvandlas till sommarstugor. Det finns ingenting i nuläget som tyder på att denna utveckling kommer att ändras. Invandringen kommer att minska ytterligare och nya boende vill bo nära större städer. Dessutom finns mest småföretag på ön och om större industri- eller företagsetablering skulle ske, är det högst troligt att detta sker i Färjestaden. Därför borde det stå i planen att kommunen ska vara beredd på att i första hand tillgodose eventuell önskan om företagsplacering och planera för att detta främst kommer att ske nära Färjestaden. Detta har som positiv konsekvens att ömtålig natur på södra Öland kan sparas då industrimark mer kan koncentreras till ett område.

Turism kommer troligen i framtiden vara den största inkomstkällan och grunden för fler arbetstillfällen om kommunen klarar att gynna de förutsättningar som lockar framtida turister till ön. Något att särskilt beakta är att klimatförändringen med allt varmare klimat runt medelhavet får invånare från medelhavsländerna att i allt större utsträckning turista i Norden. Det är tydligt att Öland för dessa har en särskild dragningskraft. Detta ovan skrivna bör särskilt uppmärksammas i planen.

Generellt kommer kommunens stora utmaning att vara hur kommunen ska kunna klara sina ekonomiska åtaganden med färre skatteintäkter. Således bör i planen föras ett resonemang kring hur kommunen ska utveckla alternativa intäkter och ytterligare minska sina kostnader. Vi menar att framtida turism här är en viktig faktor att beakta. Att bara öka kommunala skattesatsen är ingen lösning.

Särskilda synpunkter:

Kap 2. Mål och strategier

Kommunens befolkning har sedan 2015 ökat med ca 250 invånare och i princip all ökning har skett i Färjestaden. Att tro att antalet kommuninvånare inom tio år ska öka med ytterligare ca 2000 invånare till 18 000 är mycket optimistiskt. Det är mer realistiskt att tro att antalet kommuninvånare som högst ökar från 16 000 till 17 000 till 2033 och att andelen äldre ökar. Detta är dessutom under förutsättningen att antalet arbetstillfällen under perioden ökar i Kalmar, vilket i dagsläget verkar ovisst. Nu planeras för en omvandling av centrum i Färjestaden, vilket ska tillskapa 850 nya lägenheter. Det lär knappast bli någon ökning någon annanstans i kommunen av antalet invånare. Här behövs en revidering av planen, vilket vi redan tidigare påpekat.

I planen tas upp hur kommunen ska arbeta för att minska klimatpåverkan och kommunen har också tagit fram en "Miljö- och klimatstrategi 2023 – 2030". Men det finns förbluffande lite skrivet i planen i detta kapitel om vad kommunen vill göra för att värna om naturen och den biologiska mångfalden och hur det ska ske. Den speciella natur som är ett signum för Öland är en viktig inkomstkälla, då den lockar mängder av turister till ön. Samtidigt behöver turismen kontrolleras så att den inte sliter onödigt på öns ömtåliga natur. Detta behöver utvecklas och betonas i ställningstagande gällande miljö och klimat.

Således behöver begreppet "**Naturvård**" ges en egen rubrik i vilken det beskrivs kommunens ambitioner att värna om Ölands speciella natur och hur skydda och bevara hotade arter. Kommunens samverkan med Länsstyrelsen i denna fråga bör också utvecklas.

En rubrik benämnd "**Turism**" behövs också. Här ska kommunens ambitioner att utveckla turistnäringen beskrivas. Samtidigt behövs en beskrivning i planen, som hanterar hur kommunen på ett positivt sätt kan samverka med markägare och andra intressenter (ex Länsstyrelsen) så att turism uppmuntras samtidigt som regleringar finns, som hanterar t.ex biltrafik, slitage, nedskräpning och andra oönskade effekter av turismen.

Under rubriken "**Resurser**", finns rubriken "**Vatten**" (sid 27).

Här finns ställningstagande om att alla kommuninvånare ska ha tillgång till dricksvatten av god kvalitet. Under riktlinjerna finns att vattenförsörjningen ska säkras. Här borde också finnas nedskrivet att kommunen aktivt ska agera för att konsumtionen av vatten per boende minskar. Det ska också fastslås att kommunen regelbundet ska ta vattenprover för att kontrollera vattenkvaliteten.

Motivering: Vattenbristen kommer troligen att öka som en effekt av klimatförändringen och kan inte framöver ses som en oändlig, billig resurs. Övergödning och andra utsläpp är ett ständigt hot mot vattenkvaliteten. För att kunna agera om kvaliteten i vattendragen påverkas krävs att kommunen regelbundet tar vattenprover och jämför med ett "normalvärde". Ett genomtänkt och utvecklat regelbundet kontrollprogram behöver tas fram gällande framför allt vattendrag, kanaler och diken.

Under rubriken ”**Grustag och bergtäkter**”

Punktsatsen under ”Riktlinje” överst på sid 28: ”Kommunen bör upprätta en materialförsörjningsplan”... ändras till ”Kommunen ska upprätta en materialförsörjningsplan”...

Motivering: Grävarbeten i områden, som t.ex. grusåsar, riskerar alltid att påverka vattenflödet. Detta gäller också om byggnationer uppförs. Därför ska kommunen ha en materialförsörjningsplan.

Under rubriken ”**Solenergi**” (sid 33)

Ställningstagandet är att ...”kommunen är positiv till solenergi”.... Detta bör utvecklas till att alla offentliga byggnader och platser (ex parkeringsplatser) ska, där så är möjligt utrustas med solceller och att kommunen ska stimulera och om möjligt underlätta för alla fastighetsägare att, särskilt vid nyproduktion, utrusta fastigheterna med solceller. Kan överskott av solenergi fås, ska metod för lagring utvecklas. Det är viktigt att inte belasta naturmark med solceller. Därför ska första punktsatsen sid 34 om att kommunen ska vara positiv till etablering av solenergianläggning på naturmark, ändras till att ”etablering av solcellsenergianläggningar på naturmark ska undvikas”.

Motivering: Utveckling av solceller går snabbt och numer kan byggnaders tak, väggar, fönster etc fungera som solceller. Det finns således stora stadsplanerade ytor, som kan förses med solceller. Många andra länder har kommit långt i utveckling av solceller i stadsmiljö, så det finns exempel att närmre studera.

Kap 3. Värden och hänsyn

Under rubriken ”**Naturvärden och friluftsliv**”, stycket ”**Ställningstaganden**” (sid 3):

Texten som lyder”ska vara väl kända och *beaktas tidigt* i samhällsbyggnadsprocessen”.... Ändras till”ska vara väl kända och *tidigt styra* samhällsbyggnadsprocessen”...

Motivering: Möjligheten till utveckling av ekosystemtjänster och vikten av bevarandet av den biologiska mångfalden är så viktigt för hela Öland att det inte får ”glömmas bort”.

Under ”**Riktlinjer**” i stycket efter ”**Ställningstagande**” (sid 3):

- I första punktsatsen ska ordet ”*verktyg*” tas bort och ersättas med ”*en grundläggande del*”, innebärande att meningen blir: ”Kunskapen om natur och friluftsliv ska ses *som en grundläggande del* i arbetet med ny bebyggelse

Motivering: viktiga förutsättningar för kommunens välbefinnande är Ölands speciella natur och läge, som lockar turister och nya invånare. Det är därför viktigt att inte bara

kommunledningen, utan alla kommuninvånare är insatta i grundläggande planeringsförutsättningar.

- Tredje punktsatsen i samma stycke (sid 4), som lyder:

”Kommunen ska verka för att bevara, vid behov restaurera samt om möjligt skapa nya sammanlänkade vattendrag, våtmarker, dammar och småvatten för att gynna biologisk mångfald, vattenkvalitet och infiltration.”

Meningen ändras till:

”Kommunen ska verka för att bevara och restaurera samt skapa nya sammanhängande” osv.

Motivering: Kommunens välstånd är beroende på öns attraktionskraft, vilket beskrivits i tidigare motiveringar. Det får då inte finnas inlagt tveksamheter. Kommunen måste stå upp för sina ambitioner.

- Fjärde punktsatsen samma stycke (sid 4), som lyder:

”När ianspråktagande av mark har negativa konsekvenser för natur och friluftsliv som inte kan undvikas genom skadelindringshierakin, bör det uppvägas genom kompensationsåtgärder.”

Meningen skrivs i stället om till:

”Om ianspråktagande av mark, som därmed får negativa konsekvenser för natur och friluftsliv inte kan undvikas, ska detta uppvägas genom kompensationsåtgärder.”

Motivering: Meningen som föreslås i planen är tveksam och ger ett intryck av att kommunen försöker slippa ta ansvar. Ordet ”bör” ger alltid möjlighet till undanflykter.

Under ”**Natura 2000**” och ”**Ställningstagande**” (sid 5):

Texten behöver skärpas. Begreppet ” skada” är för diffust – vem avgör arten och graden av skada?

Nytt textförslag:

Ställningstagande: Kommunens ambition ska alltid ha som utgångspunkt att utveckling och förändring inte ska orsaka någon skada. Detta ska vara grundläggande vid en slutgiltig bedömning om på vilket sätt Natura 2000-områden och dess värden ska skyddas genom tillståndsprövning, detaljplaneläggning med tillhörande miljöbedömning och/eller lovgivning.

Under rubriken ”**Strandskydd**” (sid 6)

Texten under ”**ställningstagande**” (på sid 7) ska ändras så att det klart framgår att hänsyn till allmänintresse av strandområden, behov av skydd för hotade och rara arter samt risk för negativ påverkan på våtmarksområden innebär att strandskyddet inte får försämras. Vid behov av att utveckla viktiga hamnar (ska fastslås vilka) och särskild bebyggelse får en högre grad av differentiering ske.

Motivering: Om kommunen börjar tulla på strandskyddet, kommer våtmarksområden och stränder att exploateras, vilket innebär negativa effekter gällande miljö- och klimatpåverkan och kan också innebära att på sikt turismen minskar. Att tillskapa fastigheter, som utnyttjas till sommarbostäder av personer boende på fastlandet, kan aldrig kompensera bristande turism.

De hamnar som i planen utpekats som särskilt viktiga och där uppluckring av strandskyddet ska möjliggöras är hamnarna i Grönhögen, Bläsinge, Gårdby och Gräsgård.

Mest oförklarligt är utpekandet av ”Gårdby hamn”, där den till synes enda förklaringen till lättnader i strandskyddet är ren ekonomisk exploatering av ett för många arters viktigt biologiskt område ovan och under vatten.

Grönhögen, Bläsinge och Gräsgårds hamnar med närliggande områden är alla gamla djupgående fiskehamnar, som idag har antingen tät bebyggelse och/eller gynsam infrastruktur, som kan sägas vara till nytta för många samhällsintressen.

Grönhögens hamn, är en av dessa tre hamnar, som idag har mest karaktär tätortshamn med nära och blandad bebyggelse. Här finns inte mycket av eventuellt naturskydd att ta hänsyn till mer än att området i syd gränsar till parboängar, vilka är i sig viktiga områden för strandnära fåglar. Framtida utökad exploatering och byggnation rörande hamnområdet bör således naturligtvis riktas främst mot det norra området.

Bläsinge hamn, är den hamn som haft aktiva fiskare längst och torde ha mest strategiska läget på östra sidan av mellersta Öland. Det är också enda hamnen i kommunen som fortfarande har någon form av infrastruktur för hantering och transporter av fisk. Området är bebyggt med sjöbodars i själva hamnområdet och dess omedelbara närhet. Inne i hamnen finns sommartid restaurangverksamhet. I söder finns en om somrarna mycket uppskattad sandstrand. Området nära stranden är bebyggt med bostäder. Norr om hamnen finns betade strandängar med stor betydelse för fågellivet och andra djur och växter, som är knutna till denna unika miljö. Vi ser att det kan vara lämpat att exploatera själva hamnområdet med utökad bebyggelse. Men vi motsätter oss starkt ytterligare exploatering utanför själva hamnområdet och menar att detta inte ska finnas som en ambition i översiktsplanen.

Gräsgårds hamn, är ett område med pittoresk bebyggelse bestående av äldre fiskebodars av skiftande karaktär. Sommartid finns en servering och ett mindre ställplatsfält för husbilar. Hamnen i sig är väl utbyggd och kan ta emot djupgående fiskefartyg. Gräsgård är dock beläget väldigt nära Sebyläge, som har ett stort naturvärde med sina strandängar och rika fågelliv. Här måste därför en eventuell uppluckring av strandskyddet ske med stor försiktighet eller helst mer eller mindre helt frångås i översiktsplanen.

Gårdby hamn, är en mindre hamn, som bara är bebyggd med en större sjöbod och har en mindre undermålig bryggkonstruktion enbart med inriktning på små fritidsbåtar. Hamnen har ett, i gynnsamma fall, största djupgående på ca en meter.

Det är oförklarligt varför detta område skulle ses som lämpligt att exploatera!

I hamnen mynnar kanske Ölands viktigaste vattendrag för lekande öring. I kanalen leker även id och gädda. Både nejonöga och ål har i närtid fångats på film strävande uppför vattendraget. Hela området i och runt hamnområdet är mycket viktigt som en motor i ett större biologiskt område med stor mångfald. Hela mynningsområdet är totalfredat från fiske stora delar av året pga dess stora betydelse för olika fiskarters lek och fortplantning. En exploatering av de närliggande mindre åkermarkerna, skulle dramatiskt hota detta ekosystem. Det skulle sannolikt också starkt hota möjligheterna att hantera de vattenmassor som denna kanal avvattnar. Kanalens avvattningsområde når större delen av mellersta Öland och sträcker sig så långt upp som till Lenstad/Kalkstad mosse, liksom Dörby och stora områden av norra alvaret. I direkt närhet till hamnen, finns ett område med några mindre sjöbodar och mot norr finns några permanenta bostäder. Norr om dessa finns betade ängar, som möter området med sandstranden, som vetter mot Blälinge hamn. Söder om Gårdby hamn sträcker sig strandängar som betas och har ett viktigt biologiskt värde med sin rika flora och sitt betydande fågelliv. Av dessa skäl menar vi att det inte finns något utrymme för exploatering eller andra ingrepp i denna känsliga miljö. Gårdby hamn ska därför helt strykas i översiktsplanen som ett område där strandskydd kan förenklas eller exploatering kan ske. Vår mening är att här snarare behövs ett vidare strandskydd än gängse 300 meter.

Under rubriken **"Rödlistade arter"** (sid 9)

Texttillägg sist i stycket: "Kommunen ska ta fram och implementera en plan (gärna i samråd med Länsstyrelsen) för hur rödlistade arter ska skyddas."

Motivering: Se tidigare motiveringar ovan. Ord betyder ingenting så länge det inte finns krav på ett agerande.

Under rubriken **"Invasiva arter"** (sid 11)

Texttillägg sist i stycket: "Kommunen ska ta fram och implementera en plan för hur kommunen ska hantera invasiva arter."

Motivering: Öns flora och fauna är känslig och tål föga kraftig påverkan av invasiva arter som på sikt kan ge negativa konsekvenser. I övrigt samma motivering som för "Rödlistade arter".

Under rubriken **"Vattenkvalitet och miljö kvalitetsnormer för vatten, MKN"** (sid26)

I slutet av stycket, före rubriken **"Ställningstagande"**, ska följande text tilläggas direkt efter meningen som avslutas med "...dricksvatten på flera platser i Sverige." Utan detta tillägg blir punktsatserna under **"Riktlinjer"** (överst på sid 27) bara en form av ytlig fernissa.

”Kommunens ska därför ta fram en plan för att kontinuerligt mäta och analysera det vatten som rör sig i de kanaler och bäckar som slutligen mynnar ut i sundet och även direkt i Östersjön. Detta för att kunna spåra inte enbart PFAS-föreningar utan även andra skadliga ämnen i det fria ytvattnet. I förlängningen genererar detta data på hur kommunens arbete med restaureringar och kvarhållande av vatten på ön förbättrar kvaliteten på det vatten som inte bara nyttjas av växter och djur utan också bidrar till öns grundvatten.”

Motivering: Kommunen har i dagsläget inte någon uttalad plan för att dokumentera och följa upp det vatten som finns i vattendrag och våtmarker inom kommunens gränser. Genom att provtaga och analysera vattnets beskaffenhet på minst 10 – 12 fasta platser i dessa olika vattensystem vid vår- och höstflöde, kan utvecklingen följas och eventuella källor med problem med höga halter av olika skadliga ämnen spåras och därmed motverkas. Detta vatten påverkar inte bara det kustnära marina livet utan som grundvatten också öns befolkning. Det man inte mäter och följer upp kan man inte heller göra någonting åt.

Under rubriken ”**Förorenad mark**” och stycket ”**Ställningstagande:**”

Sist i detta stycke ett tillägg: Kommunen behöver och ska ta fram en plan över hur dessa markområden ska hanteras.

Motivering: Det är viktigt ur hälso- och miljösynpunkt att kommunen har kontroll över dessa områden och en plan för hur de i framtiden ska hanteras baserat på hur dessa områden kan komma att påverkas eller själva orsaka en påverkan.

Kap 5. Genomförande och konsekvenser

Rubriken ”**Bostadsförsörjning**” (sid 2)

Det bör ytterligare poängteras att mark som redan reserverats till bebyggelse i första hand ska användas innan nya markområden planläggs. Vidare ska kommunen samverka med bostadsföretag och mäklare med ambitionen att i första hand redan befintliga bostäder fortsatt används som permanentbostäder. Det är tyvärr mycket vanligt att särskilt äldre permanentthus köps upp för att bli sommarstugor. Ökande prisnivåer försvårar det för presumtiva köpare som söker permanent boende. Kommunen behöver ha en plan för hur det går att underlätta för dessa att skaffa en bostad på ön. Sommarstugeägare från andra kommuner ger kostnader, men föga skatteintäkter.

Rubriken ”**Strandskydd**” (sid 10)

Det är viktigt att inte kommunen urholkar strandskyddet. Om boenden tillåts nära stränderna och allmänheten får svårare att ta del av dessa, kommer detta att påverka turismen (och då särskilt naturintresserade besökare) negativt.

Dessutom kommer det att riskera ha negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden och även ha klimatnegativa påföljder. Därför ska enligt vår åsikt inskrivas att **kommunen alltid ska göra en miljö- och klimatkonsekvensutredning om en försämring av strandskyddet riskeras.**

Om så blir fallet ska kommunen alltid vara tvungen att beskriva hur den negativa påverkan på klimat och miljö ska kompenseras.

Motivering: Vi håller således inte med om den miljöbedömning som beskrivs på sid 9, där det står att "Planförslaget bedöms inte få någon *påtaglig* påverkan"....

Tvärtom kan försämring av strandskyddet innebära en *väsentlig* miljöpåverkan.

Rubriken "**Dricksvatten**" (sid 10)

Sist i stycket tilläggs "Kommunen ska arbeta för att på alla möjliga sätt - om möjligt med hjälp av ekonomiska konsekvenser - påverka såväl permanent boende som säsongboende och turister till att minimera vattenkonsumtionen.

Motivering: Vattnet på ön är ingen oändlig produkt och det krävs insatser från kommunen för att visa dels hur viktig vattenfrågan är, dels hjälpa de boende att få en insikt om vattnets rätta framtida värde. Kommunen bör t.ex överväga vilken inställning som ska finnas till privata simbassänger. Likaså skulle kommunen kunna överväga möjligheten till högre vattentaxa, då normen för vad som är en "normal" vattenförbrukning överstigs.

Rubriken "**Miljö kvalitetsnormer**" med underrubrik "bedömning vatten" (sid 12)

Sist i stycket ska tilläggas att "Vattendrag som rinner genom Intensivt odlad åkermark riskerar föra med sig gödningsöverskott och rester av bekämpningsmedel ut i Östersjön. Det finns också risk att dricksvattnet kan bli påverkat. För att ha vetskap om nuläget och ett eventuellt behov av åtgärd, ska kommunen regelbundet ta vattenprover i samtliga kommunens vattendrag som rinner ut i Östersjön. Standardvärden ska finnas för att möjliggöra jämförelser över tid och behov av insatser.

Motivering: Hur ska kommunen annars veta kvaliteten på kommunens vattenflöden och vad det innebär gällande behov av insatser och dess kostnader?

För Ölands Naturskyddsförening
Norra Sandby, 2025-06-22

Mattias Karlsson
Ordförande

Anders Nylander
Styrelseledamot